

A DÖMÖTÖR-ÉLETMŰDÍJAS SÁNDOR JÁNOS A MUSICALSZÍNHÁZ LEHETŐSÉGÉRŐL, A SIKEREKRŐL ÉS A POFONOKRŐL

„Szeged az egyetlen élhető város”

Sándor János érdemes művész, a Szegedi Nemzeti Színház örökös tagja és volt főrendezője kapta az idei Dömötör-díjat. Bár az utóbbi években már nem láthattuk rendezéseit, nem lett hűtlen a városhoz és teátrumához, hiszen évtizedes kutatómunka eredményeképpen idén jelent meg A szegedi színjátszás krónikája című kötete, amely nagy szakmai és közönségsikert aratott. Színház-történeti kötetei immár éppúgy részei az életművének, mint a rendezései.

– **Hogyan fogadta a díjat?**

– Nem számítottam rá, hogy én még valaha valamilyen színházi elismerést kaphatok. Volt egy életem és szombaton este kiderült: volt egy művem is. Ezen meglepődtem, mert miközben színdarabot rendeztem, könyvet írtam, soha nem gondoltam arra, hogy amit csinálók, összeáll majd egy életművé. Úgy látszik, a díjról döntő kuratóriumi tagok észrevették, hogy a dolgaim, mint egy kicsi életszínház, összeépültek.

– **Mint egykori főrendezője, mit gondol a szegedi teátrum mostani helyzetéről?**

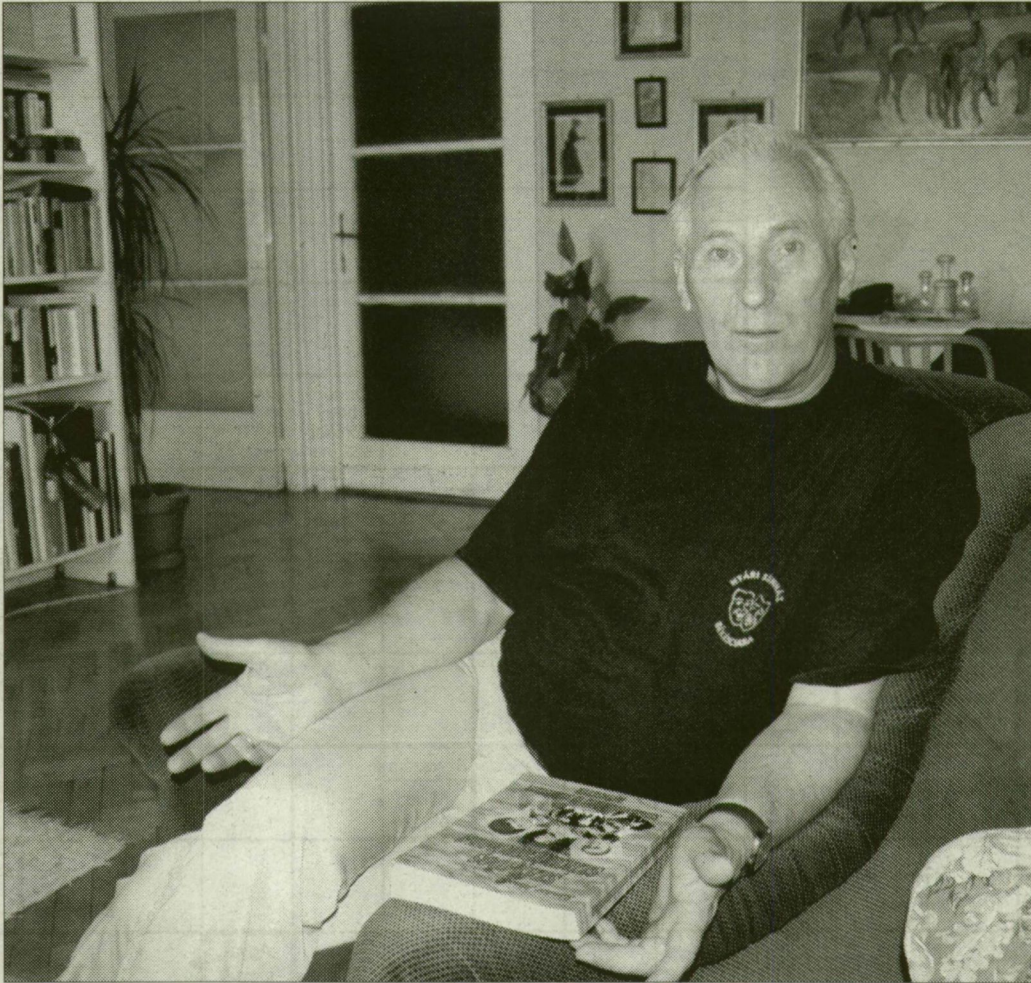
– A gazdasági ügyekről nincsenek információim, de művészi szempontból rosszabbul ítéli meg a város a színházát, mint amilyen valójában volt az elmúlt években. Akadtak olyan előadások, amelyeket én talán másként csináltam volna meg, de Korognai Károly és korábban, Szikora János főrendezőse idején is voltak izgalmas, művészileg értékes produkciók. Érdemes lenne az önkormányzat kulturális bizottságának elővenni az elmúlt évtized összes színigazgatói pályázatát, mert akkor hamar kiderülne: mindig azé lett a színház, aki a legkevésbé pénzt kérte és a művészi program tekintetében a legtöbbet ígerte. Ehhez képest

mára szinte elfogytak a színészek, énekesek. Vaszy Viktor idején Horkits Erzsí vezetésével kétfős titkársága volt a színháznak. Most teli van a ház titkárságokkal és irodákkal, évről évre nagyobb lesz a háttérapparátus, a társulat pedig egyre fogy. Ha végre ezt fölmérnék és olyan szintre csökkentenék, amilyenre valóban szükség van, akkor óriási lehetőségek teremtnének egy ütőképes társulat felépítésére. Különleges, egyedülálló adottságai révén – kiváló énekkar, remek zenekar, színészek, énekesek – a szegedi elsőrangú musicalszínház lehetne, miközben operát és prózát is magas színvonalon játszhatna.

Tükördarab

– **A nyolcvanas években sorra rendezte Szegeden a sikeres musicalprodukciókat, amelyekre máig szívesen emlékszik, akik látták. Melyiket szeretne legjobban ezek közül?**

– Mint igazi, kollektív színházi produkciót, a Hairt. Egyetlen ember nem volt benne, aki ne ugyanazt a célt szolgálta volna. Ilyen előadások egy rendező életében csak egyszer-egyszer adódnak. Nagyon közel állt a szívemhez a Hegedűs a háztetőn is. Nem szűkítettem le Tevje és Ana-

Sándor János szerint egy művész attól művész, hogy kíváncsi.

A SZERZŐ FELVÉTELE

tevka zsidó problematikájára, hanem a kurdok, az örmények és minden olyan kisebbség sorsát igyekeztem megmutatni benne, amit meg akar enni a többség. Talán ettől lett fontos előadás. Ezt észrevették akkor is, amikor Nizzában játszottuk.

– **Ha lehetőséget kapna rá, mit rendezne meg legközelebb Szegeden?**

– Nagyon át kellene gondolnom, mert nem köldöknéző színházat kellene csinálni. Most olyan időköt élünk, amikor nem a saját fájdalom, örömem a fontos. Végig kellene gondolnom, mi fáj Szegednek, vagy minek örül és

ehhez kellene keresni valamit. Nem egy panaszkodós darabot, hanem egy szembenézőt. Olyan tükördarabot, amelyben Szeged megláthatná önmagát, szembesülhetne önmagával, és állásfoglalásra is készítené. Lennének jó musicalötleteim is: például be kellene mutatni a Hello Dolly!-t Király Leventével és Fekete Gizivel.

Nagy pofonok

– **Miközben Kaposvárott, Kecskeméten, Debrecenben, Miskolcon, Budapesten is dolgozott, három korszakban is rendezője vagy főrendezője**

volt a szegedi színháznak. Miért mindig ebbe a városba tért vissza?

– Pesten születtem, a szülők családomon kívül mindenkim ott él. Szülővárost nem választhat az ember, de lakóhelyet igen. Annak ellenére, hogy nagy pofonokat is kaptam itt, a fővároson kívül Szegedet tartom az egyetlen élhető magyar városnak. Itt szeretnék meghalni is. A pofonokat persze nem könnyű állni, de egy művész attól művész, hogy kíváncsi. Ha becsuknak előtte egy ajtót, nézen be egy másikon! Ha az is bezárul előtte, akkor menjen el a gyermekklinikára és csi-

náljon ágyszínházat. Ha szabad ezt picit nagyképűen kijelentenem: én mindig művészembernek tartottam magam és úgy érzem, mindaddig az is leszek, amíg ez a kíváncsiság megmarad bennem.

A szabadtéri nincs kitalálva

– **Gazdasági válságban van a színház, milyen tanácsot adna a jelenlegi direktornak a kilábaláshoz?**

– Nehéz lenne tanácsokat osztogatni, mert a pontos tényeket, valós adatokat nem ismerem. Egyet viszont mondhatnék: el kell menni az első könyvtárba, ki kell venni Molnár György 125 éve írt könyvét, A színpad és titkait, amely arról szól, hogy minden jó szándék ellenére is hogyan szivároghat el egy színház pénze. Ez a kötet minden korszak minden színháza számára örök tanulságokkal szolgál. Társak, társulat nélkül nincs színház. Nem lehet vállalkozókkal színházat csinálni, mert minden vállalkozás a minél nagyobb haszonra törekszik. Amióta itt élek, egyik nagy szívfájdalmam, hogy a Szegedi Szabadtéri Játékok nem találta meg méltó helyét Európa színházi életében. Egyszerűen nincs kitalálva. Tudomásom szerint a mostani emelvényrendszerét úgy tervezték, hogy többféleképpen is össze lehessen rakni, mégsem rakta még össze soha, senki másként. Mindig ugyanazok a szabványelőadások jönnek. Többségüket Pesten is meg lehet nézni, nincs sajátosan szegedi arculatuk. Meggyőződésem, hogy ma Salzburg sem lenne az egyik legrangosabb európai fesztiválváros, ha nem találta volna ki önmagát.

HOLLÓSI ZSOLT

ÉLETVESSZŐ, MIVANMAJÁRÁS, KOMATÁL, ESŐ

Piros pünkösöd napja

A pünkösöd megünneplésében a napforduló őszi hiedelmei, praktikái, szokásai kapcsolódnak össze a kereszténység szentlélek eljövételét köszöntő rituáléival. A nyárelő ünnepe hagyományokban gazdag.

Többnapos ünnepeink sorában – a karácsony és a húsvét után – a harmadik „sátoros ünnep” a pünkösöd. Nevét a görög Pentecostes (magyarul ötven) szóból eredeztetik – lévén a pünkösöd a húsvétra következő ötvenedik napon –, s nevezik a „tüzes nyelvek ünnepének” is: gyökerei viszont a nyár megérkezének őszi, pogány rituáléihoz nyúlnak vissza. Fellelhetők benne a tavaszi-nyári napforduló egykori európai szokásai és hiedelmei, illetve a keresztény egyház születésének, a szentlélek eljövételének misztikája (az apostolokra szálló tüzes nyelvek szimbolikája). A pünkösödni hagyományokban máig együtt élnek az ókori római Floralia ünnep mágikus cselekményei,

a középkori „rex pynekstheynis”, azaz a pünkösdi királykodási vetélkedések, a múlt századig gyakorolt, zöld ágat és jókívánságot körbehordozó, alamizsnálkodásra buzdító kiskirálynéjárások, a természetes termékenységvarázslások, az egészségbiztosító praktikák, a szépségfortélyok, az idő- és termésjóslások.

A nyárelő ünnepén titokzatos eredetű őszi szertartások, hagyományok szerint a megújulás jelképének, a zöld ágnak fontos szerep jutott, mindenfelé felékesítették vele a házakat. A hajnali zöldágazás (ami történik fűzzel, bodzával, pünkösdi rózsával, jázminnal) a szépségzetten kívül azt is szolgálta, hogy távol tartsák vele a közelgő nyári zivatarok mennykőcsapásait. A szegedi tájon is hitték, hogy a pünkösdi bodza gyógyító erejű, eltették, s belőle a betegeknek teát főztek. Egészségbiztosítónak vélték a pünkösdi rózsát is, az ünnep hajnalán sok nő mosdóvizébe került szépség- és egészségvarázsló céltattal. Az egészségpraktikák közül

a szegediek körében a múlt századig ismert és gyakorolt volt a pünkösdi tisztai fürdőzés. Mások hiedelme szerint az e napi harmatban mosakodók elűzheték szeplőiket és megszépültek. A néphit úgy vélte, aki e napon született, az a szerencse gyermeke. A babonás cselekmények közül sok tájon szokás volt, hogy az állatokat is megveregették a királynéjárása. A szegedi tájon is gyakorolt, itt „mivánmajárás”-nak is nevezett, piros pünkösdi szokás az önmagában is termékenységet jelentő kender emlegetésével kívánt bőséget: az éneklő leányok a

kiskirálynőt felemelve mondták, akkora legyen a gazda kendere, mint a cucorka (a 4-5 éves kisleányka) – azaz legyen bőven ellátva mindennel a család.

A felnőttek „királykodásához” más alapmotívumú hagyományok kötődtek. A pünkösdikirály-választó legényvetélkedések rokonok a lovagkori versengésekkel, de a 18. században az akkori divatnak megfelelően már a lófuttatást, a falu bikájával való viaskodást, a szakárvetést, bot-húzást, kakasütést, gúnárnyakszakítást jelentették. A legerősebb, legügyesebb lehetett a pünkösdi király, egy évig viselhette a legénybíró tisztét, s mulathatott a társai, a falu kontójára. Későbbi időkben a korábban durva és veszélyes (ezért többfelé tiltott) legényvirtuskodás helyett választás döntött: a báli mulatságon megkapott cím, hatalom az ünnep végéig volt érvényben. (Erre utal a „pünkösdi királyság nem nagy uraság” mondas.) A királyhoz sok helyütt királynőt is választottak, s a

A csíksomlyói búcsú egyik résztvevője pünkösdi szimbólummal, zöld ággal a kezében.

FOTÓ: GYENES KÁLMÁN

pár uralta az ünnepen a falut. A tájanként változó pünkösdi szokásvilágban közkeletű volt még a barátkozó komatálkül-dés, a mágikus célzatú harmatszedés, az esővarázsló kúttisztítás, az idő- és termés-

jóslás. Királyhegyi Müller János 1471-es Csíziója szerint: pünkösöd napján való eső ritkán hoz jó. Ellenben: ha pünkösdkor szép az idő, sok bor lesz.

SZABÓ MAGDOLNA